ТАЪСИРИ ТАҒЙИРЁБИИ ИҚЛИМ БА ВАЗЪИ КУНУНИИ ПИРЯХҲО «ПИРЯХҲОИ ТОҶИКИСТОН МАНБАИ АСОСИИ ОБ ДАР МИНТАҚА»

СУХАНРОНИИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ЭМОМАЛӢ РАҲМОН ДАР КОНФРОНСИ 21-УМИ ИШТИРОКЧИЁНИ КОНВЕНСИЯИ ҚОЛАБИИ СММ ДАР БОРАИ ТАҒЙИРЁБИИ ИҚЛИМ

30.11.2015, Фаронса

Обшавии босуръати пиряхҳо бар асари тағйирёби иқлим ба раванди таъмини шароити мусоиди зиндагии аҳолӣ ва ҳифзи захираҳои об таҳдиди ҷиддӣ дорад. Гуфтан кофист, ки аз 14 ҳазор пиряхҳои Тоҷикистон, ки барои тамоми минтақа аҳаммияти ҳаётӣ доранд, дар давоми 30 соли охир беш аз 1000 пирях ба нобудӣ расидааст. Тоҷикистон кишвари кӯҳистонист ва албатта кӯҳҳо бо вуҷуди дастнорас будани худ кишвари моро бо зебоӣ ва ҷолибияташ беназир мегардонанд. Шояд сирри зебоӣ ва меҳрубонии мардуми мо низ дар ҳамин бошад. Аммо куҳҳо ҳам сарвати ҷумҳурӣ мебошанд: олами набототу ҳайвонот, конҳои сангҳои қиматбаҳо, маъдан, ангишт табиатан манбаи потенсиалии бойшавии давлати мо мебошанд. Аммо сарвати асосии табиӣ Тоҷикистон бояд захираҳои оби тоза-асосҳои ҳаёт дар рӯи замин ҳисобида шавад.

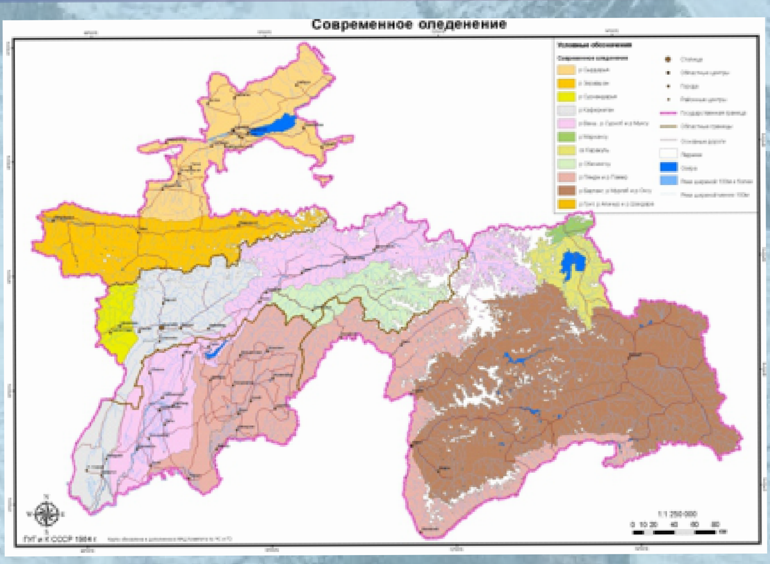

Пиряхи Федченко Аз ҳама пиряхи калонтарин дар Тоҷикистон ва калонтарин пиряхи кӯҳии минтақаи Авро-Осиё пиряхи Федченко дар кӯҳҳои Шимолу-Ғарбии Помир ҷойгир аст. Аз Ғарб онро қаторкӯҳҳои Академияи илмҳо, аз ғарб қаторкӯҳи Язғулом, аз шарқ қаторкӯҳҳои Девори баланд, Арал ва Қизқурған иҳота кардаанд. Пиряхи мураккаби даштӣ, дорои шохобҳои зиёд мебошад.

Дарозии пирях 77км, паҳноии миёнаи он 2 км, паҳноии максималӣ 5 км, масоҳат 156 км^2 ва бо ҳама шохобҳояш ба - 824,1 км^2 баробар аст. Ғафсии макситмалии ях ба - 1 км, ҳаҷми ях бо шохобҳояш то - 144 км^3 мерасад. Пирях аз баландии 6200 м аз сатҳи баҳр ташаккул ёфта, забонаи он дар баландии 2909 м ҷой гирифтааст. Аз пирях дарёи Селдара сарчашма мегирад, ки бо дарёҳои Балянкиик ва Каинди якҷоя шуда дарёи Муқсуро ташкил мекунад.

Тадқиқоти тахеометрии пиряхи Федченко

Обшавии забонаи пиряхи Федченко

Мутахассисони Маркази яхшиносии Агентии обуҳавошиносӣ соли 2017 дар стансияи Горбуноваи пиряхи Федченко стансияи автоматӣ насб намуданд.

Пиряхи Зарафшон - пиряхи мураккаби водигӣ буда, дар водиҳои уфуқии хуб коркардшудаи пиряхҳои Фараҳноб, Толстов, Скачков, Толстова, Скачкова, Мирамин Мирамин ва ғайра ҷойгиршудааст. Шохаи чап он, ки аз нишебии шимолии қаторкӯҳи Зарафшон сар мешавад, хурд ва нишебианд. Забононаи нисбатан тангу дарози пиряхи Зарафшон бо нишебии миёнаи сатҳи он таҷрибан 8° буда, қад-қади води байни қаторкӯҳҳои Туркистон ва Зарафшон то баландии 2810 м поён меравад ва аз он дарёи Зарафшон сарчашма мегирад. Ба сатҳи забонаи пирях бо боқимондаи морена, тарқишҳои сахт, ковишҳо, ҷуйҳо ва дигар шаклҳои релефӣ хос аст.

Наворбардории забони пиряхи Зеравшанский Аз нуқтаи реперӣ Б

Пиряхи Рама дар нишебии ҷануби қаторкӯҳҳои Туркистон дар болооби дарёи Зарафшон дар тангдараи санглох ҷойгир аст. Ин пиряхи водигӣ буда, дарозии он 8,9 км, масоҳаташ 22,3 км^2 аст, баландии охири забонаи он аз сатҳ баҳр 3100 метрро ташкил медиҳад. Моренаи он 3 км^2 ро фаро мегирад. Пиряххои Рама ва Преображенский 53% майдони умумии пиряхҳоро ишғол мекунад дар нишебии чанубии каторкуххои Туркистон ва умуман дар он пиряххои води, ки кариб 40 фоизи тамоми онро ташкил медиханд пиряххо бештар аз 80 фоизи масохати умумиро ташкил медиханд. Пиряхҳои Рама ва Преображенский 53% майдони умумии яхбандии доманаи ҷанубии қаторкӯҳҳои Туркистонро ишғол мекунанд ва дар маҷмӯъ бошад пиряхҳои водигӣ 40% -и прияхҳои ин водиро ташкил дода зиёда аз 80%майдони умумии пиряхҳо ба он ҷо росмеояд ,

Забонаи пиряхи Рама

Қисми забонии пиряхи Преображенский ва Рама

Вобаста ба мушоҳидаҳое, ки санаи 19.10.2019 гузаронида шуданд, майдони "Яхҳои мурда", ки дар даҳсолаи охир аз забонаи пирях ҷудо шуда буданд, пурра вуҷуд надошт. Сарҳади забонаи пирях аз марзҳои пешинаи пирях дар солҳои 1979, 1991, 2009 ба ҳисоби миёна 1700 метр дур шуда, сарҳади қисми охирини пирях дар байни дараҳои соҳили рости Фараҳноб ва соҳили чапи водии Назарайлоқ воқеъ гардидааст.

Пиряхи ҳаракаткунандаи Хирсон дар саргаҳи дарёи Абдуқаҳор, ки қисми чапи дарёи Ванҷ мебошад, воқеъ аст. Он аз нишебии ғарбии қаторкӯҳи

Академияи илмҳо — баландтарин дар мамлакат аст, сарчашма мегирад. Дарозии пирях 15,8 км, масоҳаташ 25,3 км^2 мебошад. Вай дар сирки калон дар баландии зиёда аз 4,5 ҳазор метр аз сатҳи баҳр оғоз меёбад, забонааш дар баландии 3000 метр воқеъ аст. Дар байни майдони ҷамъшавӣ ва майдони аблатсия яхбандии нишеби баландиаш 900 метр мавҷуд аст. Ин пиряхи водигӣ буда, танҳо як шохоби хурд дар тарафи чап дорад.

Насби истгоҳи автоматии метеорологӣ дар наздикии пиряхи ГГП

Кормандони Агентии обуҳавошиносии кишвар дар якҷоягӣ бо шарикони лоиҳа як қатор корҳои экспедитсионӣ анҷом доданд, аз ҷумла, дар баландии 3700 метр аз сатҳи баҳр релсҳои аблятсионӣ насб карда шуданд, ки барои муайян кардани таназзулёбии пиряхҳо мусоидат менамояд.

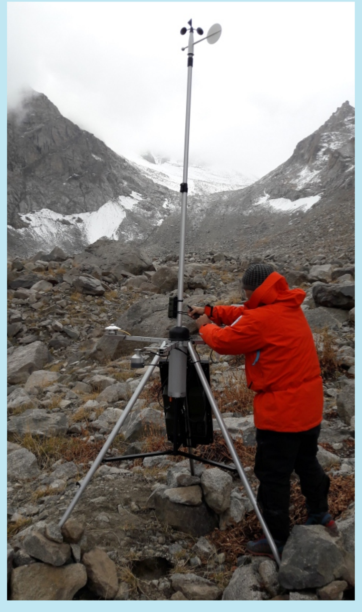

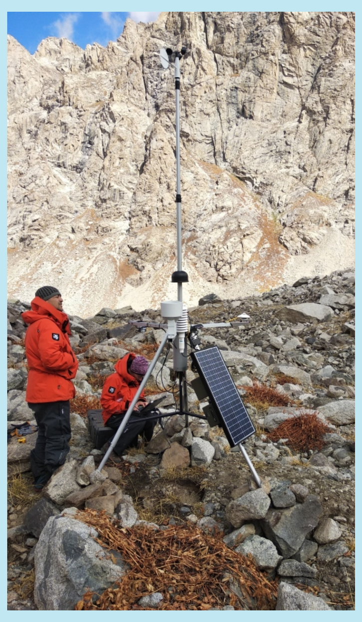

Интихоби намунаҳои барф аз шурф дар баландии 3900 м.аз болои ур. баҳрҳо.

Барои омӯзиши таркиб ва интихоби намунаҳои барф, иштирокчиёни экспедитсия шурфи барфро то 1 метр чуқур кофтанд. Намунаҳои барф барои муайян кардани таъсири аэрозолҳо ва зарраҳои атмосфера ба аблятсияи пирях интихоб карда шуданд.

Дар пайи ташаббусҳои умумиҷаҳонӣ ва миллӣ мамлакат бо шарикони байналхалкӣ, ки яке аз ин шарикон Институти метеорологии Финляндия мебошад, ки фаъолона хамкорӣ мекунад. Бо дастгирии молияви Вазорати корҳои хориҷии Финляндия якҷоя бо Институти метеорологии Финляндия (FMI) ва Агентии обуҳавошиносии Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон лоиҳаи метеорологӣ Финландия-Тоҷикистон оғоз ёфт. Мақсади асосии лоиҳа инкишоф додани хадамоти гидрометеорологии Ҷумҳурии Тоҷикистон аст. Дар чаҳорчӯби ин тарҳ нахустин экспедитсияи муштарак дар пиряхи Ҳизби гидрографӣ (ГГП) дар наздикии кӯли Искандаркӯли водии Зарафшон анҷом шуд. Татбиқи ин экспедитсия ба таҳкими фаъолияти Маркази миллии монито ринги пиряхҳо ва қабати барфи назди Агентии обуҳавошиносии Кумитаи ҳифзи муҳити зисти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла гузаронидани мушоҳидаҳои обуҳавошиносӣ, пиряхшиносӣ ва гидрологӣ нигаронида шудааст. Дар рафти экспедитсия бо мадади АВБ стантсияи автоматии метеорологӣ гузошта шуд

Пиряхи бузурги водигии Ҷамъияти ҷуғрофии Русия РГО сарчашмаи дарёи Ванҷ мебошад. Номи маҳаллии пирях

Кашолаях аст. Дарозиаш км масоҳаташ км^2 баландии забонаш аз сатҳи баҳр дар баландии м ҷойгир аст.

Инчунин дар пирях барои муайян кардани майдони пирях бо истифода аз ҳавопаймои бесарнишини назоратӣ мушоҳидаҳои ҳавоӣ гузаронида шудааст. Ин усул имкон медиҳад, ки хатогиҳо ҳангоми санҷиши фосилавӣ ва кор бо аксҳои моҳвораӣ кам карда шаванд.

Пиряхи водигии Скогачро аввалин маротиба соли 1899 В.В. Липский таҳқиқ намуд. Он ба нишебии шимолии қаторкӯҳи Мазор ба поён ҷорӣ мешавад. Дарёи Скогач, ки аз он сарчашма мегирад шохаи чапи он аст ва дарёи Бохуд бошад яке аз ҷузъҳои Обихингоб мебошад. Дарозии пирях 12,0 км, масоҳати пирях 12,6 км2 ташкил медиҳад. Масоҳати майдони аблятсия 7,9 км2 аст. Баландӣ аз сатҳи баҳр: забонаи пирях - 3050 м, хатти фирнӣ - 4400 м, баландтарин нуқтаи пирях - 5250 м. ҷойгир аст.